

УДК 330.837:338.242

ІНСТИТУЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ІНДУСТРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ¹

Ю.О. Мирошниченко*, к.е.н., доцент кафедри управління;

Є.В. Лапін, д.е.н., доцент

*Сумський державний університет,

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

У статті розглянуті сучасні інституційні інструменти підтримки індустріального розвитку України. Визначені проблеми та переваги розвитку вітчизняного індустріального сектора економіки. Особливу увагу приділено визначенню пріоритетних секторів економіки як рушійної сили розвитку Індустрії 4.0 та умов їх фінансової, законодавчої та технічної підтримки. Результатом є розроблений загальний алгоритм реалізації стратегічних пріоритетів та інструментів регулювання індустріального розвитку в Україні.

Ключові слова: інституційні інструменти, Індустрія 4.0, індустріальний розвиток, smart-регулювання.

DOI: 10.21272/1817-9215.2019.2-14

ВСТУП

Сучасний розвиток національних економік вимагає вирішення важливого завдання: задовольнити постійно зростаючий у всьому світі попит на капітал та товари широкого вжитку, одночасно забезпечуючи стійкий розвиток людського існування в його соціальних, екологічних та економічних вимірах. Українські підприємства незважаючи на вступ України до Зони вільної торгівлі з країнами ЄС та приєднанням до Програми ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014-2020)» [1] не змогли повноцінно використати свій виробничий та експортний потенціал. Орієнтація економічного розвитку на сироварну складову та відсутність державних програм підтримки діджиталізації виробничих секторів в промисловості, енергетиці, інфраструктурі й транспорті, призвели до низьких темпів зростання ВВП та значної міграції трудових ресурсів. Розвиток інституційних інструментів підтримки індустріального розвитку дозволить налагодити діалог між промисловцями та урядом для реалізації конкурентних переваг різних секторів економіки у формі кластерних утворень та індустріальних парків.

ПОСТАВЛЕННЯ ЗАВДАННЯ

Метою статті є визначення пріоритетних секторів економіки як рушійних сил розвитку Індустрії 4.0 та інструментів інституційної підтримки для них.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

За даними Всесвітнього економічного форуму та «Звіту про глобальну конкурентоспроможність у 2019 р.», Україна посіла 85 позицію серед 141 досліджуваних країн, знизивши ранг на 2 позиції у порівнянні з 2018 р. [2]. За 11 підіндексом «Бізнес-динаміка», який характеризує легкість відкриття та ведення бізнесу, а також підприємницьку культуру, Україна зайняла 85 місце серед 141 країн, що є позитивною динамікою у порівнянні з попереднім роком. Варто зауважити позитивні зрушення в інноваційній сфері в частині між секторної взаємодії та різноманітності. Однак видатки на R&D зазнали скорочення. Відповідно до аналізу агентства Bloomberg у 2019 році щодо рейтингу інноваційних економік, Україна посіла 53 місце серед 60 досліджуваних країн, знизившись за рік на декілька позицій [3]. Серед негативних факторів, які впливають на стан економіки експерти називають низьку продуктивність праці в наслідок застарілих технологій та виробництво товарів з низькою доданою вартістю. В той же час експерти відмічають ефективність вищої

¹ Виконано в рамках науково-дослідної теми № 0117U003922 «Інноваційні драйвери національної економічної безпеки: структурне моделювання та прогнозування»

освіти й різноманіття робочої сили, високу патентну активність, зростання кількості інноваційних компаній, що свідчить про значний потенціал індустріального розвитку.

В табл. 1. приведений аналіз проблеми та переваг індустріального сектора економіки України.

Таблиця 1 – Проблеми та переваги індустріального сектора економіки України

Проблеми	Переваги
<ul style="list-style-type: none"> – низька продуктивність; – значне недофінансування наукової і науково-технічної діяльності; – відсутність ефективної кооперації; – відсутність інноваційного розвитку промисловості; – низька ресурсоефективність промисловості; – висока географічна концентрація промислового експорту; – низька міжрегіональна кооперація; – застарілі виробничі фонди та технології; – значна кількість підприємств промисловості з низькою доданою вартістю; – низька якість методів господарювання; – критична залежність від імпорту промислових товарів та енергоносіїв; – міграція робочої сили та зростання безробіття; – слабкий захист прав власності та інтелектуальної власності, низька інституційна система держави; – обмежений доступ до фінансових ресурсів, обтяжливі відсотки позичкового капіталу. 	<ul style="list-style-type: none"> – низька собівартість виробництва; – низькі логістичні витрати та достатньо розвинута логістична інфраструктура (аеропорти, морські та річкові порти, розвинута мережа залізничних та автомобільних шляхів); – вигідне географічне розташування та вихід до Чорного моря; – наявність виробничих майданчиків та інфраструктури; – високий мінерально-сировинний потенціал; – наявність значної частки робочої сили з вищою освітою і її різноманітність; – угоди про вільну торгівлю з ЄС, державами Європейської асоціації вільної торгівлі, Канадою, США.

Експертна спільнота з платформи Industry4Ukraine [4], а також ряд експертних груп у рамках «Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року» [5] наголошують, що сучасна українська політика має зосередитись насамперед на тих секторах, що створюють високу додану вартість та робочі місця в суміжних секторах. Крім того, пріоритетні сектори мають активно інтегруватися в ланцюги виробництва із застосуванням принципів *циркулярної економіки*. Тобто пріоритетними є середньо- та високотехнологічні сектори промисловості. На рис. 1 представлений перелік промислових хайтек-сегментів, що були визначені експертними групами у рамках «Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року», експортної та промислової стратегії від Міністерства економічного розвитку і торгівлі України й Асоціації підприємств промислової автоматизації України

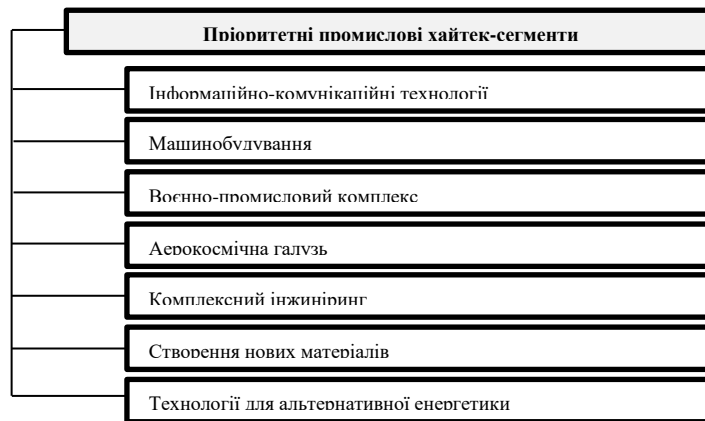


Рисунок 1 – Пріоритетні промислові хайтек-сегменти

Варто зауважити, без державної фінансової, законодавчої та технічної допомоги швидкий індустріальний розвиток неможливий. Джерелами фінансування заходів з підтримки пріоритетних промислових високотехнологічних сегментів можуть бути: кошти державного та місцевого бюджету; фінансові джерела, залучені через механізм державно-приватного партнерства; фонди міжнародних установ та іноземних держав.

Представники експертної спільноти Industry4Ukraine [6] пропонуються створення/розвиток чотирьох фондів індустріального розвитку (рис. 2).

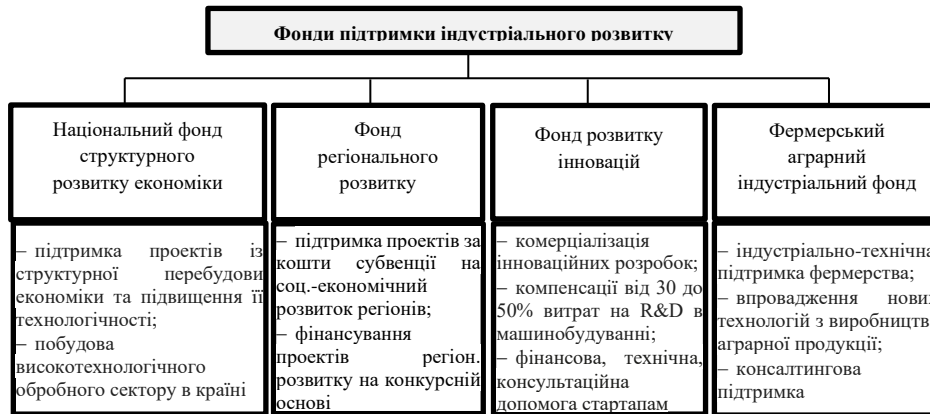


Рисунок 2 – Фонди підтримки індустріального розвитку

За участю представників промислових підприємств, профспілок та громадських організацій була розроблена «Стратегія розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року» [7], основними напрямками якої обрано просування ідей енергоефективності, трендів четвертої промислової революції (Індустрія 4.0), економічної децентралізації та «smart-регулювання» промисловості. Нами був розроблений загальний алгоритм реалізації стратегічних пріоритетів та інструментів регулювання індустріального розвитку в Україні (рис. 3).

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ			
енергоефективність	Індустрія 4.0	економічна децентралізація	“smart-регулювання” промисловості
СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ			
<p>1) модернізація промислового виробництва;</p> <p>2) управління відходами та створення механізмів циркулярної економіки;</p> <p>3) скасування застарілих регуляторних актів;</p> <p>4) стимулювання інновацій та доступу до інвестиційних ресурсів.</p>	<p>1) укладання Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислової продукції (“промисловий безвіз”);</p> <p>2) впровадження нового законодавства щодо транзиту і авторизованих економічних операторів</p> <p>3) іституціоналізація розвитку промислових хайтек-сегментів;</p> <p>4) кластеризація Індустрії 4.0.</p>	<p>1) визначення регіональних унікальних можливостей для кластерних ініціатив;</p> <p>2) розвиток регіональної інфраструктури;</p> <p>3) спрощення доступу до сировини;</p> <p>4) приєднання до Європейської кластерної платформи.</p>	<p>1) стимулювання реалізації Стратегії розумних спеціалізацій (СРС);</p> <p>2) вдосконалення процесу регулювання промислового розвитку;</p> <p>3) ІТ платформи для встановлення прямого зв'язку між підприємством і споживачем.</p>
ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ			
<p>– регіональні програми енергоефективності;</p> <p>– «зелені сертифікати»;</p> <p>– «зелені облігації»;</p> <p>– поширення фонду ESP;</p> <p>– Data bank ресурсоефективності в розрізі секторів промисловості;</p> <p>– інструменти IRENA.</p>	<p>– технологічні фонди, ініціативи/підтримка/ гранти НДДКР;</p> <p>– ДПП для інновацій, інкубатори;</p> <p>– дослідницькі мережі;</p> <p>– інноваційні ваучери, сертифікати/ акредитації;</p> <p>– підтримка startup проектів та інноваційних послуг;</p> <p>– транскордонні наукові центри.</p>	<p>– розробка та реалізація регіональних інноваційних й інфраструктурних програм;</p> <p>– спрямування ДФРР з урахуванням спеціалізації регіонів;</p> <p>– кластерні ініціативи;</p> <p>– приєднання до платформи S3.</p>	<p>– галузеві «дорожні карти» цифрових трансформацій;</p> <p>– «розумна спеціалізація»;</p> <p>– інжиніринг, розробка промислового дизайну;</p> <p>– формування регіональних команд в пілотних областях.</p>
Інтерактивний процес поєднання ринкових сил та підтримки державної / місцевої влади			

Рисунок 3 – Стратегічні пріоритети та інструменти регулювання індустріального розвитку в Україні

ВИСНОВКИ

Впровадження технологій – це завжди складне завдання для малого та середнього бізнесу внаслідок дефіциту фінансових ресурсів та інших ринкових обмежень. Багато технологічних викликів негативно позначаються на розвиток промислового сектору економіки. У статті були розглянуті сучасні інституційні інструменти підтримки індустріального розвитку України та розроблений загальний алгоритм реалізації стратегічних пріоритетів та інструментів регулювання пріоритетних секторів економіки. Зроблений висновок: в умовах значних викликів 4 промислової революції необхідне створення дієвої системи заходів державної та регіональної політики для встановлення ефективної крос-секторної взаємодії, виробництва продукції із вищою доданою вартістю та приєднання до глобальних виробничих мереж.

SUMMARY

The article deals with modern institutional tools for supporting the industrial development of Ukraine. The problems and advantages of industrial sector development are identified in this manuscript. Particular attention is given to identifying priority sectors of the economy as a driving force for the development of Industry 4.0 and the conditions of financial, legislative and technical support. Algorithm for implementing strategic industrial priorities and tools for regulating industrial development in Ukraine are proposed by authors.

Keywords: institutional tools, Industry 4.0, industrial development, smart regulation.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Програми ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) 2014-2020». – URL: <http://cosme.me.gov.ua> (дата звернення 1.11.2019).
2. The Global Competitiveness Report 2019. – URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення 2.11.2019).
3. The Global Innovation Index (GII) 2019. – URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report> (дата звернення 2.11.2019).
4. Платформа промислових асоціацій Industry4Ukraine. – URL: <https://www.industry4ukraine.net/> (дата звернення 2.11.2019).
5. Проект «Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року». – URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=07a5487c-4c8a-42f8-9d76-051080b211f0> (дата звернення 2.11.2019).
6. Промисловість в урядових програмах – звіт круглого столу 24 жовтня. – URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/promyslovist-v-uryadovyh-programah-zvit-kruglogo-stolu-25-zhovtnya> (дата звернення 2.11.2019).
7. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року». – URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=10ef5b65-0209-4aa1-a724-49fd0877d8d6&title=ProektRozporiadzhenniaKabinetuMinistrivUkrainiproSkhvalenniaStrategiiRozvitkuPromislovogoKompleksuUkrainiNaPeriodDo2025-Roku> (дата звернення 2.11.2019).